

державних, галузевих, міжрегіональних ринків і людський капітал. Саме ці характеристики регіональної системи, в першу чергу, варто розглядати як базові, які визначають розвиток багатьох інших процесів, що відбуваються в регіональній системі і якісні складові її конкурентоздатності.

Відмінності між державними і регіональними рівнями соціально-економічних систем в процесі формування динамічної нерівноваги полягають головним чином у розмежуванні інтересів. Основні аспекти міжрегіональної взаємодії інтересів полягають у посиленні (послабленні) груп інтересів регіональних господарських систем; боротьбі інтересів між регіонами; взаємодії регіональних інтересів в межах протистояння інтересам національної соціально-економічної системи.

Література

1. Исаев В.В. Общая теория социально-экономических систем : [учебное пособие] / В.В. Исаев, А.М. Немчин. – М. : Бизнес-пресса, 2008. – 176 с.
2. Уткин Э.А. Государственное и региональное управление / Э.А. Уткин, А.Ф. Денисов. – М. : ИКФ „ЭКМОС”, 2002. – 320 с.
3. Михайличенко А.О. Перспективи розвитку регіону на основі вдосконалення соціально-економічних процесів / А.О. Михайличенко // Зб. наук. пр. Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – Вип. 9. – С. 304 – 305.
4. Милованов В.П. Неравновесные социально-экономические системы: синергетика и самоорганизация / Милованов В.П. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 264 с.

Надійшла 17.01.2010

УДК 658.152

О. О. ОРЛОВ, О. М. ПОМІРЧА
Хмельницький національний університет

УМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджуються умови інноваційного розвитку промислових підприємств за сучасних умов господарювання. Дослідження сучасних інноваційних процесів в економіці диктується, насамперед, необхідністю технологічного розвитку як головного фактору конкурентоздатності підприємств, галузей та національної економіки в цілому.

It is considered innovative development conditions of native industrial enterprises in current economical terms. Research of modern innovative processes is very important as well as the necessity of technological development as the main factor of enterprises' competition and competition of branches and national economy in a whole.

Ключові слова: господарський механізм, інновації, інноваційна діяльність, інноваційно-інвестиційні рішення, оцінка інноваційної діяльності.

Постановка проблеми. Ефективність використання та застосування науково-технічних досягнень визначаються не тільки рівнем наукових досліджень і розробок, а й комплексом технічних, виробничих, організаційних, маркетингових, фінансових операцій, які складають інноваційний процес і є його невід'ємними елементами. До технологічних інновацій відноситься результат інноваційної діяльності, у вигляді нового або удосконаленого продукту чи послуги, впровадження на ринку нового або удосконаленого технологічного процесу чи способу виробництва продукції або послуг. Інновація вважається впровадженою, якщо вона впроваджена у виробництво чи на ринку. При визначенні поняття інноваційна діяльність виділяються наступні основні її види:

- 1) дослідження і розробки;
- 2) технологічна підготовка та організація виробництва;
- 3) виробниче проектування;
- 4) модифікація продукту та технологічного процесу;
- 5) перепідготовка персоналу для застосування нової технології та обладнання;
- 6) маркетинг нових продуктів;
- 7) придбання прав на патенти, ліцензій, ноу-хау і т.д.

Таким чином, технологічні інновації об'єднують як докорінні нововведення, тобто принципово нові продукти та технології, так і зміни в продуктах та виробничих процесах, які, наприклад, призводять до зниження собівартості, підвищення якості продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідно до міжнародних стандартів, інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, який дістав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що знайшов використання у практичній діяльності. Класичним широким підходом вважають працю австрійського економіста І. Шумпетера ще у 1913 р. "Теорія економічного розвитку", який надав наступне

визначення терміну інновація: "...непостійне проведення нових комбінацій у випадках впровадження нового товару; нового методу виробництва; відкриття нового ринку; оволодіння новим джерелом сировини або напівфабрикатів і проведення нової організації". Поряд із терміном «інновація» виник новий термін «інноваційний процес». У своїй праці Шумпетер визначає п'ять елементів інновацій, серед яких [4]: виробництво нової продукції або продукції в новій якості; впровадження нових методів виробництва, або нової технології; освоєння нових ринків збуту; залучення нових джерел сировини; проведення реорганізації (впровадження нових організаційних форм).

Деякі автори інноваційну діяльність зводять до освоєння нових продуктів і технологій. Інновація розглядається як процес свідомого здійснення змін у техніці, технології та організації праці; як одна з реакцій виробників на суспільні потреби. Наприклад, Б. Твісс визначає інновацію як процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту. Ф. Ніксон вважає, що інновація — це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що спричиняють появу на ринку нових товарів, поліпшених промислових процесів та устаткування. П. Лемерль визначає інновацію як "новий продукт або послугу, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, будь-яке удосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії". П. Друкер розглядає інновацію як специфічний інструмент підприємницької діяльності, як певну дію, яка передає ресурсам нові можливості створення матеріальних благ чи багатства.

Основний матеріал дослідження. За даними Державного комітету статистики України протягом 2008 року науковою діяльністю, науковими дослідженнями та розробками займалися 1378 організацій, чисельність науковців складала 94138 чоловік, із них докторів наук – 13423 чоловіки, а кандидатів наук – 77763 особи.

Таблиця 1

Науково-технічна діяльність в Україні за 2009 рік [2]

	I квартал 2009 року	I півріччя 2009 року	2009 рік
Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, млн грн	1569,2	3391,0	5245,4
з них:			
за рахунок держбюджету	617,6	1353,8	2175,9
Чисельність працівників наукових організацій, осіб	145040	145248	145479
з них:			
дослідників	75453	75604	75830
техніків	15972	15978	16156
допоміжного персоналу	27101	26749	26796
докторів наук	4469	4456	4465
кандидатів наук	16817	16891	16949

Наукова та технічна діяльність в останні роки проводилась за рахунок державного бюджету та власних коштів підприємств та організацій. За рахунок держбюджету в 2009 році фінансувалося 2175,9 тис. грн.

Таблиця 2

Витрати на науково-технічну діяльність по Україні у 2009 році [2]

	2009 рік
Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, млн грн	5245,4
з них:	
за рахунок держбюджету	2175,9

Наукові та науково-технічні роботи складаються із фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробки науково-технічних послуг. У 2008 році обсяг наукових та науково-технічних робіт зріс до 8538,9 млн грн, порівняно із 1111,7 млн грн у 1996 році, із них у 2008 році було проведено наукових розробок на суму 4088,2 млн грн, у 1996 році ця цифра складала 606,9 млн грн. Науково-технічні послуги у 2008 році надавалися на суму 977,7 млн грн, у 1996 році вони склали 42,6 млн грн. Все це свідчить про активізацію інноваційної активності як науково-технічних організацій, так і підвищення зацікавленості підприємств та організацій України у розвитку інноваційної діяльності.

За сучасних умов господарювання можна відзначити розвиток інноваційної діяльності у промисловості. За даними Державного комітету статистики України станом на 2007 рік інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1472 підприємства, а у 2008 році їх кількість знизилась до 1397 підприємств, або 13,0% загальної їх кількості.

Останнім часом найбільш активно проводили інноваційну діяльність підприємства міста Вінницької, Волинської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Полтавської, Харківської, Чернівецької, Чернігівської областей і Київ. Інноваційна активність промислових підприємств залежить в

основному від форми господарювання та розмірів підприємств.

У 2008 році інновації впроваджували 10,8% підприємств, в тому числі:

- 520 підприємств впроваджували нові технологічні процеси, кількість яких склала 1647, із них маловідходних і ресурсозберігаючих — 680 процеси;
- було впроваджено впровадили 2446 найменувань інноваційних видів продукції, із яких 758 склали нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо.

На сьогодні для інноваційної діяльності в промисловості спостерігається досить низька віддача. Як свідчать статистичні спостереження це підтверджується часткою інноваційної продукції у загальній кількості усієї продукції, виготовленої промисловими підприємствами. На такі результати інноваційної діяльності мають вплив ряд факторів, серед яких можна виділити нестабільність як у політичній, так і у економічній ситуації всередині країни. Серед факторів, які негативно впливають на результативність впровадження та випуску інноваційної продукції є також примітивність та недосконалість маркетингових досліджень. Саме ці фактори стають досить серйозною перешкодою для просування інноваційної продукції на ринок і безпосередньо до споживача. Недостатність фінансування відображається, насамперед, на конкурентоспроможності інноваційної продукції на зовнішньому ринку.

Обсяг інноваційних витрат у 2008 році склав 11994,2 млн грн, з них: власних джерел фінансування 7264,0 млн грн, за рахунок державного бюджету 336,9 млн грн, залучено іноземних інвестицій 115,4 млн грн.

Найбільший обсяг інноваційних витрат припадає на підприємства: металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів; машинобудування; виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; хімічної і нафтохімічної промисловості. Найбільшими є показники витрат на інноваційну діяльність підприємств наступних областей: Донецької (2,6 млрд грн); Луганської (1,3 млрд грн); Дніпропетровської 1,2 млрд грн) та м. Києва (1,7 млрд грн).

У 2008 році інноваційну продукцію реалізовували 1035 підприємств вартістю 40,2 млрд грн, 95% цієї продукції є результатом переробної промисловості:

- 1) машинобудування (13,4 млрд грн);
- 2) металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (9,4 млрд грн);
- 3) хімічної та нафтохімічної промисловості (6,3 млрд грн);
- 4) виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (4,5 млрд грн);
- 5) інших видів переробної промисловості (6,6 млрд грн).

Висновки. Недостатні обсяги фінансування призвели до погіршення умов для науково-технічної діяльності промислових підприємств. Така ситуація характерна для всієї національної економіки. Близько 5 тис. науковців та провідних спеціалістів різних галузей науки та техніки мігрували до інших країн світу, через що значно скоротилася кількість спеціалістів, які виконують та впроваджують НДДКР. Фінансування інноваційної діяльності останнім часом здійснювалось лише за рахунок фінансово-господарської діяльності підприємств. Капітальні вкладення в 2008 році проводились за рахунок власних коштів та характеризувалися наступними даними: Капітальні вкладення всього – 1413 тис. грн, в т.ч. БМР – 339 тис грн, обладнання – 438 тис грн, витрати пов'язані з поліпшенням об'єкту – 636 тис. грн.

Література

1. Гриньов А.В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління: Монографія. – Харків: ІНЖЕК, 2003. – 304 с.
2. Державний комітет статистики України 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Лапко О. Інноваційні стратегії розвитку нафтових компаній у контексті глобалізації: порівняльний аналіз інституціональних змін / О. Лапко, О. Ковалко // Вісник Терноп. Академії народного господарства. – 2001. – № 8 – 14. – С. 90 – 95.
4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и циклы конъюнктуры): Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1982. – 453 с.

Надійшла 30.01.2010